

HUMANITIES INSTITUTE
Serhat Tertemiz, MA

TANRI DAĞI ZİYAFETİ (1954)

REŞAT NURİ GÜNTEKİN (1889 – 1956)

Hakkında

Reşat Nur Güntekin'in kaleme almış olduğu siyasal ve toplumsal bir eleştiri niteliğine sahip tiyatro oyunlarından biri olan *Tanrı Dağı Ziyafeti* 1954 yılında kaleme alınmış ve Ankara Devlet Konservatuarı tarafından 10.01.1954 tarihinde sahneye koyulmuştur. *Tanrı Dağı Ziyafeti* adlı tiyatro oyunu toplamda dört perdeden oluşan bir komedidir. Çoğu eserinde olduğu gibi yazar söz konusu oyununda da "oyun içinde oyun" anlatı uygulayımını başarılı bir şekilde kullanmaktadır. Daha sonra *Tanrı Dağı Ziyafeti* adlı eser 1971 yılında MEB tarafından *Balıkesir Muhasebecisi* adlı piyese birlikte kitap halinde yayımlanmıştır. Orta Asya'da bulunan Karkum Cumhuriyeti adındaki hayali bir ülkede geçen oyunda Montesquieu'nün *Lettres persanes* adlı eserinde kullanmış olduğu uygulamaya benzer bir uygulamadan faydalanarak yazar hem kendi ülkesindeki hem de dünyadaki müstebitleri hicvetmektedir. Baskıcı rejimlerin nasıl kuruldukları, bürokratlar ve siyasiler arasındaki çıkar ilişkileri ve son olarak da baskıcı rejimlerin nasıl çökeceği oyunda işlenmektedir. Oyundaki geçmiş vakaların gerçek zamanı eşsüremsel zamanın otuz yıl sonrasındır. Oyundaki eşsüremsel vakalar ise oyunun kaleme alınmış olduğu 1954 yılında geçmektedir. Oyundaki Karkum Cumhuriyeti, doğulu siyasi rejimlerin tipik bir örneğini ortaya koymasıyla alegorik bir nitelik taşımaktadır. Diktatörün yakın çevresindeki bürokratlara ve siyasilere oynadığı oyun ve ortaya koyulan oyunla devlet adamlarının içine düşmüş oldukları gülünç durum piyese siyasi hiciv hüviyeti kazandırmaktadır. Oyunda işlenen vakalarının süresiye bir geceyi kapsamaktadır.

Özet

Yetimhanede büyümüş olan Kantemel, Mola, Erhan ve Kayhan, Asya hanları sülâlesinden olduklarına dair sahte siciller yaparak saraya girmeyi ve ardından da Avrupa'da eğitim almayı başarırlar. Otuz yıl önce patlak vermiş cihan harbini fırsata çevirerek düşman ordusunda gönüllü asker olurlar ve ardından kendi ülkelerine döndüklerinde imparatora karşı savaşırlar. Demokrasi vaadiyle imparatoru devirip ihtilal gerçekleştiren Kantemel ve arkadaşları iktidarı ele geçirirler. Kantemel zaman içinde diktatöre dönüşür ve ülkeyi baskıyla yönetir. Yönetimi ele geçirdikten otuz yıl sonra imparatoru kıstırdıkları av köşkünde bir ziyafet düzenler ve aynı gün ülkede seçim düzenlenecektir. Bürokratlar,

siyasiler, askerler ve din adamları arasında geçen konuşmalardan onların diktatörün sağladığı imkânlardan faydalandıkları anlaşılır. İhtilalden önce hiçbir şeyi olmayan kişiler yeni yönetimde görev alarak servet elde etmişlerdir. Yapılacak olan seçimler merak içinde beklenir. Diktatör ve kabinesi endişelidir. Köşke gelen diktatöre herkes dalkavukluk yapar ve diktatöre ne kadar bağlı olduklarını göstermeye çalışırlar. Seçim sonuçları açıklanmaya başlar. Mevcut iktidar partisi bütün vilayetlerde geridedir. En sonunda iktidar partisinin seçimleri kaybettiği, halkın sokağa döküldüğü ve bir zamanlar diktatöre karşı ayaklanmış olan Erhan'ın ayaklanma başlattığı öğrenilir. Genç mebuslar ilk defa diktatörün en yakınındaki adamlarını eleştirmeye başlar. Ancak diktatörün suçuna hepsi ortaktır. Hatta onu mevcut gücüne kavuşturan kişiler bizzat kendileridir. İlk defa adamlarının dürüst bir şekilde gerçekten ne düşündüklerini öğrenmiş olan diktatör sevinir. Erhan'ın adamlarıyla birlikte av köşkünü kuşattığı öğrenilir. Erhan köşke girdiğinde bazıları Erhan'a teslim olmak istese de söylenen her şeyin yalan olduğu kısa sürede anlaşılır. Seçimleri yeniden iktidar partisi kazanmış ve Erhan Kantemel'e katılmaya gelmiştir. Diktatör kabinesine bir gün seçimi kaybedeceklerini ve oynadıkları oyunun bir prova olduğunu söyler. Bir gün diktatörlük gerçekten yıkılacak ve kabineye oynanmış olan oyun gerçekten yaşanacaktır.

Kişiler

<i>Diktatör Kantemel</i>	Oyunun başoyuncusu Karkum Cumhuriyeti'nin diktatörüdür.
<i>Ayel</i>	Diktatör'ün tek kızıdır. ABD'de eğitim almıştır.
<i>Telsizci</i>	Komutan Erhan'ın oğludur. Diktatör'ün telsizcisidir.
<i>Erhan</i>	Diktatör Kantemel'in eski bir silah arkadaşı ve dostudur.
<i>Prens</i>	Ayel'le evlenecek olan Washington Büyükelçisi'dir. Prens'in oğludur.
<i>Komutan Mola</i>	Kantemel'in has adamlarındandır. Muhafız alayının komutanıdır.
<i>Parti Reisi</i>	Karkum Cumhuriyeti'ni yöneten iktidar partisinin başkanıdır.
<i>Başvekil</i>	Diktatör'ün hükümetinin başındaki kişidir.
<i>Dahiliye Nâzırı</i>	İçişleri bakanıdır.
<i>Doktor</i>	Köşkteki toplantıda bulunan bir doktordur.
<i>Lâhut</i>	Şairdir ve aynı zamanda genç bir mebus adayıdır.
<i>Vali</i>	Şehrin en yetkili yöneticisidir.
<i>İhtiyar</i>	Tecrübeli mebuslardan biridir.
<i>Genç</i>	Yeni mebuslardan biridir.
<i>Orta Yaşlı</i>	Mebuslardan biridir.
<i>Senatör</i>	Senato üyesidir.
<i>Prens</i>	Elli yaşlarındadır ve Diktatör'le evlenmek ister.
<i>Şaman</i>	Din adamıdır.
<i>Elçi</i>	Ziyafete katılan Telsizci'nin eski bir arkadaşıdır.

Oyunda adı geçen diğer oyuncuların isimleri şunlardır: Yaver, Nemrut, Profesör, Üç Köylü Kadın, Üç Köylü Erkek vd.

Detaylı Olay Örgüsü

İmparatorların Eski Av Köşküne Gelen Diktatör'ün Karşılansısı Olaylar 1954 yılında Orta Asya'da bulunan Karkum Cumhuriyeti'nde geçmektedir. Çin sınırı yakınlarındaki Tanrılar Dağı bataklığında eski imparatorlardan kalmış otuz senelik metruk ve kapalı olan av köşkünün girişi oyunun dekorunu oluşturmaktadır. Yapı, Avrupa ve Asya mimarisinin karışımı olan bir saray yavrusuna benzemektedir. Av köşkünün eşyaları eskimiş ve tavan duvarlarındaki süsler de yer yer dökülmüştür. Birinci perde açıldığında ihtiyar köylü kadın ile iki erkek ve iki köylü kadın gaz tenekeleri, leğen, bezler ve süpürgelerle köşkü temizlerken görülürler. Birinci perdenin Sahne l'inde Diktatör'ün geldiğini haber veren bir borazan sesiyle perde açılır. Telsizci, işçi ve köylüler haricinde sahnede bulunan bütün bürokratlar, siyasetçiler ve askerler dört bir yandan itişip kakışarak terasa doğru koşarlar. Parti Reisi koşarken birine çarpıp kış üstü yere düşer. Vali ile Genç Mebus onu kollarından tutup ayağa kaldırır. Koşanların bir kısmı henüz içerdeyken bando millî marşı çalmaya başlar ve bayrak yavaşça göndere çekilirken herkes olduğu yerde hazır ola geçip selam durur. Hazırlıksız yakalanan Komutan Mola üniformasının bir kolunu giyemediğinden çıplak koluyla selam durur. İçeriye giren Ayel bir hayret ıslığı çalarak imparatorların huzurunda olduklarını ve selam durması gerektiğini söyler.

Komutan Mola ile Diktatör'ün Kızı Ayel Arasındaki Samimiyet ve Sömürü Ayel Komutan Mola'yı selamlar ve kolunu ceketinin kol bölümüne sokamamış olmasını gülünç bulur. Ceketin astarı yırtılmış

olduğundan Komutan Mola kolunu sokmayı her denediğinde başarısız olur. Komutan Mola Ayel'i de selamlamalıdır. Ancak Ayel Komutan'a aralarında bir resmiyet olmadığını ve küçükken Komutan tarafından birçok kez giydirilmiş olduğunu söyler. Komutan Mola Ayel'i yalnızca giydirmemiş ayrıca ona dadılık da etmiştir. Ayel Komutan'ın söküğünü dikmek ister. Ardından Komutan'a uykusuz kalıp kalmadığını sorar. Diktatör'ün odasını temizlediği için yeterince uyuyamadığını söyler. Ayel Diktatör'ün odasını fazlasıyla gösterişli bulur ve kürklerin inkılabın ilk günlerindeki yağma sırasında çalınmamış olmasına şaşırır. Komutan'ın Diktatör için hazırlanmış olan yatağa yatıp uyuduğu anlaşılır. Komutan Mola Ayel'e on iki yüzyıl halkı soymuş despotların yatağının ancak yılan yuvası olabileceğini söyler. Ayel ise Komutan Mola'ya kendilerinin halkı sadece otuz yıldır sömürdüklerini söyleyerek onunla alay eder. Parti Reisi araya girip etraftaki işçileri gösterince Ayel gaf yaptığını anlar. Ayel Komutan Mola'ya yatakta istediği kadar yatabileceğini söyler. Zira imparatorları topraklardan sürerek inkılapta onun da hakkının olduğunu söyler. Ancak Komutan Mola hiçbir hakkının olmadığını ve en büyük şerefının Diktatör'ün fedaisi olmak olduğunu ifade eder. Ancak Diktatör'ün yakın çevresi bağ, bahçe, araba, ev gibi birçok mala ve mülke sahiptir. Parti Reisi edinilen malın ve mülkün borçla edinildiğini ve bankalara borçlu olduklarını söyleyerek Ayel'e karşı çıkar. Ancak Ayel onların yerli bankalara güvenmediklerini ve yabancı bankalara paralarını yatırdıklarını bilmektedir.

Diktatör'ün Yakın Çevresindekilerin Diktatör'den Faydalanmaları Prensese konuşmaya müdahil olarak Ayel'i usturuplu bir şekilde konuşmaya yönlendirmek ister. Ayel'e göre Diktatör'ün etrafındaki herkes ondan faydalanmaktadır. İnkılap yapıldıktan sonra ilk zamanlar Diktatör'ün zehirlenmesinden çok korkmuş olan Parti Reisi ve Komutan Diktatör'ün yemeklerini kontrol etmişlerdir. Ayel ikiliye Diktatör'e kendi yemek kırıntılarını yedirdiklerini söyleyerek alay eder. Muhafız alay komutanı olarak Diktatör'ü korumanın görevi olduğunu söyleyen Komutan Mola'nın Diktatör'ün imtiyazlarından faydalandığı ima edilir. Komutan Mola yatağı kontrol etmekle doğru olanı yaptığını zira yatakta pire olduğunu söyler. Prensese işçi kadınlardan birini yatakta pire olduğu konusunda uyarır ve yatağı DDT'yle temizleyip temizlemediklerini sorar. Halkın yoksulluğu ve cehaleti karşısında Prensese küstah bir üslupla avam sınıfının ne zaman uyanacağını sorar. İşçi kadın elli milyon nüfusa sahip olan ülkenin yüzlerce yıl imparator tarafından sömürüldüğünü ve yeni sisteme alışmalarının da bir o kadar sürebileceğini ima eder. Ayel, pireden başka bir tehdit unsuru olmayan av köşkünün alayın getirilmiş olmasına anlam veremez. Komutan Mola muhafız alayını değil yalnızca bir bölük getirdiğini söyler. Ardından Diktatör'ün av köşkünün neden zamanında varmamış olduğu merak konusu olur. Ayel Samurdağı eyaleti merkezine yapılan bir ziyarete değinir. Ancak Ayel'in toplumun üst kesimini kötü gösteren ve aşağılayan söylemlerinden rahatsız olunması üzerine işçiler odadan çıkarılır. Samurdağı'na yapılan ziyarette Dahiliye Nâzırı geçit töreni, ziyafet ve fener alayı düzenlemiştir. Yoğun geçen programının ardından Diktatör Vali'ye yarın bütün günü köşkte dinlenerek geçireceğini söyler. Bunun üzerine Vali köşkün etrafında arabaların dolaşmasını ve satıcıların bağırmasını yasaklar. Ancak o gün Diktatör köşkten gizlice ayrılmış ve geziye çıkmıştır. Vali'nin bu durumu haber etmemiş olması Dahiliye Nâzırı'nın gücüne gider ve istifa etmek ister. Ancak Parti Reisi onu istifa etmekten vazgeçirir.

Diktatör'ün İmparatora Karşı Verdiği Savaşın Tarihi ve Seçim Hazırlıkları Ardından Doktor'dan av köşkünün tarihini anlatması istenir. Doktor'a göre köşkün yüz, yüz yirmi yıllık bir geçmişi vardır. Ülkenin gerileme döneminin en müsrif imparatoru olan Kartemur tarafından inşa ettirilmiştir. Büyük meblağlarda para harcayarak köşke Çin sınırına kadar uzanan tüneller yaptırılmıştır. İnkılabı önderlik eden Diktatör süvâri ve topçu birlikleriyle imparatorun konakladığı köşke saldırmıştır. Süvâri akınları ve topçu ateşleri sayesinde köşk ele geçirilmiştir. Ancak köşkün altına açtırılmış olan tüneller sayesinde İmparator Kartemur'un bazı çocukları Çin'e kaçmayı başarmışlardır. Köşkteki varıllara göre Diktatör'ün iktidara gelmesiyle ülke özgürleşmiş ve zorba imparatorlardan kurtulmuştur. Eski imparatora ait olan yatak odası, tapınak ve kule tanıtılır. Ancak kuleye çıkılmak istendiğinde Telsizci'ye rastlanır. Diktatör seçim sonuçlarının anında öğrenilmesi yönünde emir vermiş ve kuleye bir telsiz kurulmuştur. Bundan dolayı kuleye girişler yasaklanmıştır. Genç Mebus ve Ayel Telsizci'ye karşı koymak isteseler de bunu başaramazlar. Telsizci onları oradan uzaklaştırmayı başarır. Lâhut başkaları tarafından küçük düşürülmekten hoşlanmadığını, yeniden aday gösterildiğini ve kesin olarak beş yıl daha mecliste milletvekilliği yapacağını söyler. İhtiyar Mebus onu sakinleştirmeye çalışıp tavsiyelerde bulunur.

Diktatör'ün Çevresindekilerin Şikâyetleri ve Endişeleri Sahne II'de Parti Reisi, Dahiliye Nâzırı, Komutan Mola, Başvekil, Doktor ve İhtiyar Mebus'un kendi aralarında konuştukları görülür. Kulede yaşanan olayın büyümemesinden ve kulede neler olduğuna dair fazla soru sorulmamasından memnundurlar. Son zamanlarda Ayel'in her ağzına geleni herkesin içinde söylemesi Dahiliye Nâzırı'nı ve diğerlerini rahatsız etmektedir. Ancak Komutan Mola Ayel'e her ne kadar kızıyor olsa da onu

savunur. Zira Ayel annesiz büyümüştür. Babası da işinden dolayı ona babalık yapamamıştır. ABD'de eğitim görmüş ve orada yetişmiş olan Ayel oranın ahlak anlayışını benimsemiştir. Karkum Cumhuriyeti'nin kızlarının ve erkeklerinin eğitiminde de ABD örnek alınmaktadır. Bundan dolayı Ayel'e kızmanın yersiz olduğu ve yakında eğitim sistemi nedeniyle ülkede birçok Ayel olacağını söyler. Ancak Komutan Mola Ayel'in yakında ABD'ye geri döneceğini müjdelere. Zira küçük prensle evlendirilecek olan Ayel eşile birlikte ABD'ye gidecektir. Bir devlet adamının eşi olma hayaliyle Karkum Cumhuriyeti'ne gelmiş olan Prenses Diktatör'den yüz bulamayınca oğlunu onun kızıyla evlendirmeye karar vermiştir. Prenses oğlunu Ayel'le evlendirme amacını gerçekleştirmek üzeredir. Zira Prens kısa süre önce Washington Büyükelçiliği'ne apar topal atanmıştır. Ardından seçim konusuna gelinir. Ülkenin kaderini belirleyecek bir seçim gerçekleşecek olmasına rağmen Diktatör'ün sükûneti çevresindekileri rahatsız eder. Ayel gibi Diktatör de çevresindeki bürokratları, siyasileri ve diplomatları halkın içinde yerer ve onları küçük düşürür. Diktatör kabinesini halktan uzaklaşmakla suçlar. Parti Reisi partisinin seçime hazır olduğunu söylese de yeni kurulmuş olan parti iktidar sahiplerini rahatsız eder. Komutan Mola sıradan, açık ve dürüst bir insan olduğunu ve siyasette ince planlar yapacak zihne ve karaktere sahip olmadığını söyler. Parti Reisi diğerlerinin fikirlerini sorar.

Ayel ile Telsizci Arasındaki İlişki ve Diktatör'ün Avdan Dönmesi İkinci perdede de aynı dekor görülür. Akşam karanlığı çökmeye başlamış ve Telsizci terasın solunda bir merdivene çıkmış, tamir işleriyle uğraşmaktadır. Sahne I'de Ayel Telsizci'yi görmemiş gibi terasa girer. Sigarasını yakmak üzereyken durur ve sert bir ses tonuyla terasta kimin olduğunu sorar. Telsizci Ayel'e kendini gösterir. Ayel Telsizci'den sigarasını yakmasını ister ve ona da bir sigara ikram eder. Başlangıçta birbirlerine sert davransalar da bir süre sonra Ayel Telsizci'ye kolejde öğrenci oldukları günleri hatırlatır. Gizlice ilk sigara içtikleri gün üzerinde durur. Prens, Ayel ve Telsizci aynı kolejde eğitim almışlardır. Ayel ile Telsizci arasında geçen konuşmadan ikili arasında yakınlık olduğu anlaşılır. Ancak Prens'le evlenmek üzere olması nedeniyle Telsizci Ayel'e soğuk davranır. Ayel Telsizci'ye Prens'le kendi istediğinden değil zorunlu olarak evlenmek durumunda olduğunu ima eder. İkili arasında bir sürtüşme yaşanır. Ayel çok demokrat bir kişi olduğunu iddia ettiğinde Telsizci ona güler. Bunun üzerine Ayel Telsizci'ye bir tokat atar. Bu sırada Diktatör soldaki merdivenden sahneye girer. İkiliyi tartıştıkları sırada bulması üzerine onların neden kavga ettiklerini anlamaya çalışır. Nemrut'la birlikte ördek avına gitmiş olan Diktatör kimseye görünmeden köşke gelmiştir. Ava gitmiş olduğu söylenmiş olsa da Diktatör aslında resim yapmaya gitmiştir. Halk ve yöneticiler oldukça geri ve tutucu olduklarından yenilikleri korkuyla karşılarlar. Ayrıca Diktatör zaman zaman normal bir insanın yapacağı işlerle uğraşarak rahatlamayı sever.

Diktatör'ün Şaman'ın Düşüncelerini Dinlemesi Ardından gruba Şaman dahil olur. Köşkte bekçilik yaptığını söyleyen Şaman, imparator döneminde rahip ve müneccim olduğunu söyler. Hem imparatora hem de Diktatör'e "Efendi" diye hitap etmesi Diktatör'ün ilgisini çeker. Şaman, cahil halkın her yöneticiyi diktatörleştirdiğini ve giden bir yönetimin yerine gelen yönetimi de eskisi gibi kabullendiğini söyler. Diktatör, düşüncelerinden ve zekâsından etkilendiği Şaman'a yakınlık gösterir. Yıldızlara bakarak geleceği okuduğunu öğrendiğinde eski imparatoru neden koruyamamış olduğunu sorar. Ancak otuz yıl önceki savaşta yıldızlara bakmış olan Şaman imparatorun akıbetine dair bir şey görememiş ve yalnızca kendisinin saklanması gerektiğini görmüştür. Sahne III'de köşkteki konukların Diktatör'ün geldiğini haber aldıkları ve onun bulunduğu odaya doğru övgülerde bulunarak ilerledikleri görülür. Ancak onların karşısına çıkan Ayel Diktatör'ün çok yorulduğunu ve istirahat etmekte olduğunu söyler. Diktatör'ün uyuduğunu haber almış olan konuklar ses çıkarmamaya çalışarak odadan uzaklaşırlar. Sahne IV'de Diktatör, Ayel, Nemrut ve Telsizci Şaman'ın ayinine katılırlar. Brehmen mantosunu giyen Şaman Vişnu heykelinin önünde secde edip dua etmeye başlar. Diktatör Şaman'ın gerçekleştirdiği dini ritüeli gülünç bulur. Zira bir zamanlar devirdiği imparatora yapılan her şey artık kendisine yapılmaktadır. Demokratik bir ülke kurma hayali halkın cehaleti ve yoksulluğu nedeniyle suya düşmüştür.

Diktatör'ün İmparatorun Yerini Almasının Öyküsü Ardından Diktatör Ayel'e dönerek Telsizci'yi neden hizmetine almış olduğunu anlatmaya başlar. Dip yayla boğanda arabası bozulduğunda karşılaştığı Telsizci'ye künyesini ve ne iş yaptığını sormuş olan Diktatör, bir makine mühendisinin dağ başında neden depo bekçiliği yaptığını da sormuştur. Asker olan Telsizci kendisine verilmiş olan emri sorgusuz yerine getirdiğini söyler. General Erhan'la aynı mektepte okumuş olan Diktatör, nasıl inkılap gerçekleştirip diktatör olduğunu anlatmaya başlar. Kuzey muharebeleri ölümleri arasında bulunmuş olan Diktatör, Mola ve Erhan yetimhanede büyümüştür. Yetimhaneye sonradan gelen Kayhan dördü için Asya hanları sülâlesinden olduklarına dair bir sicil uydurur. Bu sayede önemli günlerde sarayda ayak öpmeye götürülürler. Ardından yükseköğrenimlerini Avrupa'da tamamlarlar. Diktatör Almanya'da,

Erhan Fransa'da ve Mola İngiltere'de eğitim alır. Dört yıl sonra I. Dünya Savaşı'nın patlak vermesi üzerine üç arkadaş buldukları ülkelerin ordularına gönüllü asker olarak yazılırlar. Karkum'a geldiklerinde batı tipi bir demokratik rejim kurma hayaliyle imparatoru devirirler. Ancak halkın cahilliği ve yoksulluğu nedeniyle mevcut inkılaplar ancak şiddete ve baskıya başvurarak gerçekleştirilebilir. Diktatör'ün imparatora dönüştüğünü gören Erhan ona karşı çıkmıştır. Diktatör'ün askerleri tarafından yakalanmış olan Erhan idam edilmek üzereyken eski dostu tarafından kurtarılır. Erhan ölü gösterilerek bir çiftliğe yerleştirilir. Diktatör Erhan'ın oğlu olan Telsizci'yi bilerek yanına almıştır. Yaşlanmış olan Diktatör Ayel'in evlenip ABD'ye gidecek olmasına üzülür. Ayrıca Telsizci'yle Ayel'in arasında yoğun duygular olduğunu da anlar. Ayel Diktatör'e evlilikten vazgeçebileceğini söyler. Ancak Diktatör Ayel'e Hitler'le Mussolini'nin başına gelenleri hatırlatır ve bir gün kendi halkı tarafından öldürülmesi durumunda kızının başka bir ülkeye sığınabilmesini ister. Bundan dolayı Ayel'in Washington Büyükelçisi olan Prens'le evlenmesini ister.

Seçim Sonuçlarının Açıklanması ve İç Karışıklık Haberleri

Üçüncü perdede aynı dekorla karşılaşılır. Av dönüşüdür ve terasa nöbetçiler konuşlanmaktadır. Diktatör Prens'le birlikte soldaki merdivenden giriş yaptığı sırada törenle karşılaşılır. Kabinesi onu selamlamak ve saygılarını sunmak için birbiriyale yarışır. Hazırlanmış bir ziyafet sofrası görülür. Parti Reisi, Başvekil ve Dahiliye Nâzırı gibi pek çok isim Diktatör'ü över. O zamana kadar hiç eleştiriye alışmamış olan Diktatör, kendisini eleştireceği sırada bir iltifatla tepki görmekten sıyrılan adamlarından birini eleştirir. Onun ne kadar büyük olduğu ve ona ne kadar saygı duyduklarını adamları tekrar tekrar dile getirirler. Yalnızca sarhoş olan Lâhut'un ağzından bazı istenmeyen sözler çıkar. Seçim sonuçları ziyafet sırasında takip edilmektedir. Son sonuçlara göre on iki vilayetin onunu muhalefet partisi ve ikisini de Diktatör kazanmıştır. Diğer yerlerde oy oranları dalgalıdır ve kimin kazanacağı bilinmemektedir. Muhalefet partisi kurulmasına izin verip seçim yaptıran Diktatör Lâhut tarafından eleştirilir. Lâhut Diktatör'e seçimde hile yapmayı teklif eder. Seçimin kaybedilmesi halinde seçimi yenileyip hileli sandıkların koyulmasını teklif eder. Av köşkünün bulunduğu dağ köyünde bile üç yüz kadar oy muhaliflere ve iki oy da Diktatör'e verilmiştir. Mevcut iktidarın yerini muhalefetin alacağı anlaşıldığında korkuya kapılan parti mensupları seçimlere dış ülkelerin ya da içerdeki işbirlikçilerin müdahale ettiğini söylemeye başlarlar. Lâhut, kazananın istifa ettirilip yerine Diktatör'ün geçmesini tavsiye eder. Mebus olamamaktan çok korkan Lâhut seçim sonuçlarını dehşet içinde takip eder ve söylemleriyle Diktatör'ü iktidarı zorla ele geçirme konusunda tahrik eder. Diktatör'e gelen bir telgrafta başkentte halkın sokağa döküldüğü, emniyet güçleriyle çatışma yaşandığı ve ihtilalin başladığı bildirilir. Sokakta "Kahrolsun!" ve "Yaşasın!" sloganları atılmaktadır. Diktatör, kimin için "Yaşasın!" dediğini merak eder. Adamlarıyla konuşan Diktatör iktidarı ele geçirdikleri günü hatırlatarak bir bölük askerle başkente yürümek için emir verir. Komutan ihtilalde 62. Alay'a komuta ettiğini söyler ve bir bölük askerle başkenti ele geçiremeyeceklerini ima eder. Telsizci bir telgraf getirir ve yazılanlardan General Erhan'ın "Yaşasın!" sloganları atanlara komutanlık ettiği öğrenilir. Diktatör, gizli bilgileri ve sırları düşmanının oğluna emanet etmekLE suçlanır. Ancak odadakiler ona sıkı sıkıya bağlıdır. Bundan dolayı Diktatör mücadeleye girmeden önce adamlarıyla son bir defa kadeh kaldırır.

General Erhan'ın Köşke Doğru İlerlediği Haberinin Alınması

Dördüncü perdenin Sahne l'inde dekor değişmez. Diktatör büronun koltuğunda uyulamaktadır. Diğerleri ise insanlıktan çıkmış bir halde beklemektedir. Yaşanmakta olan feci olaya rağmen Diktatör'ün sakince koltukta uyuklayabilmesi herkesi şaşırır. Bazıları onun büyüklüğünün felaket anlarında bile sakin kalabilmesinden kaynaklandığını düşünse de bazıları da korku içinde haber beklemektedir. Telsizci'nin diğerlerinin yanına gelmesiyle birlikte Diktatör yattığı yerden kalkıp gelişmeler hakkında bilgi almak ister. Sahne II'de seçimlerin kaybedildiği ve General Erhan'ın silahlı güçleriyle birlikte av köşküne doğru ilerlediği öğrenilir. Alınan haber üzerine herkes telaşa kapılır ve ne yapılması gerektiği üzerine düşünülür. Diktatör Nemrut'la birlikte mücadele etmeye ve gerekirse kaçmaya karardır. Diğerlerine istedikleri takdirde teslim olmaları tavsiye edilir. Diktatör bölüğün hazırlanmasını ister. Ancak Komutan Mola'nın bölükle birlikte köşkten ayrıldığı ve Erhan'ın silahlı gücüne katılacağı öğrenilir. Prens ile Prens de onunla birlikte gitmişlerdir. Bunun üzerine Diktatör köşktekilere silah dağıtılmasını ister, yakalanmaları durumunda intihar etmeleri için onlara hap verir ve Nemrut'tan binayı havayı uçurması için dinamit yerleştirmesini ister. Gerektiği takdirde gizli kayıkhanedeki kayıklarla kaçılacaktır.

Korkuya Kapılan Siyasilerin İç Hesaplaşması

Köşktekiler Diktatör'e içinde buldukları durumdan duydukları rahatsızlığı dile getirmek isterler. Özellikle Lâhut ve Genç Mebus, konuşmak istediklerinde kendilerini sürekli susturmuş olan Dahiliye Nâzırı'na çıkışırlar. Genç vekiller mevcut yönetimin sorunları ve hataları üzerine konuşmak istediklerinde susturulmuşlardır. Ülkenin en zeki ve en yetenekli gençleri partinin geliştirilmesi ve doğruları söylemeleri için işe alınmışlardır. Ancak parti

üyesi olduktan sonra onlardan yalnızca emirleri yerine getirip sessiz kalmaları istenmiştir. Dahiliye Nâzırı da Diktatör'ü eleştirmeye başlar. Ancak Diktatör Dahiliye Nâzırı'na hiçbir zaman emirlerine uymak zorunda olmadığını ve görevini istediği zaman bırakma fırsatı olduğunu söyler. Ancak mevcut imtiyazlarını ve servetlerini kaybetmek istememiş olan siyasiler ve bürokratlar Diktatör'ün her isteğini yerine getirmiş hatta mevcut gücünü ona onlar kazandırmışlardır.

Diktatör'ün Kendi Adamlarına Oyun Oynamış Olması General Erhan'ın silahlı adamlarıyla birlikte köşke geldiği haber verilir. Bazıları teslim olmak istese de Diktatör savaşacağını ve mücadele ederken öleceğini söyler. İsteyenlerin General Erhan'a teslim olabileceğini söyler. Ancak Diktatör olmadan bir hiç olduklarının farkında olan siyasiler teslim olmayı kabul edemezler. General Erhan içeri girdiğinde Lâhut onu öven bir marş okumaya başlar. Ancak Erhan'la Diktatör el sıkışırlar. Diktatör adamlarına, köşke gelecek olan tiyatro ekibinin programı iptal olduğundan kendisi böyle bir oyun oynamaya karar verdiğini söyler. Çevresindekilerin gerçek yüzünü görmek ve onların ağzından gerçekleri duymak istemiş olan Diktatör bir oyun tertiplemiştir. Ancak Diktatör adamlarına yaşanan olayın bir prova olduğunu ve bütün diktatörlerin sonunun devrilmek olduğunu hatırlatır. Seçim sonuçlarına göre Diktatör ve partisi her vilayette seçimi kazanmıştır. Çevresindekiler eski görevlerine kaldıkları yerden devam edeceklerdir. Yeni mebus adayları da mebus olmuşlardır. Ancak Diktatör bunların geçici olduğunu ve insanlık tarihinde bütün diktatörlerin sonunun devrilmek olduğunu çevresindekilere hatırlatır. Ardından yemeğe geçilir ve Lâhut Diktatör'e sarılıp onu över.

Temalar

Baskı Reşat Nuri Güntekin tarafından 1954 yılında kaleme alınmış olan *Tanrı Dağı Ziyafeti* adlı tiyatro oyunu, bilhassa II. Dünya Savaşı'nda Avrupa'da ortaya çıkmış faşist yönetimlere yönelik siyasal ve toplumsal bir eleştiri niteliğine sahiptir. Bütün dünyanın savaş halinde olduğu bir ortamda batılılar tutucu ve muhafazakâr yönetimlere eğilim göstermiş olduğu gibi doğulu halklar da diktatörler tarafından yönetilmiştir. Geçmişte olduğu gibi günümüzde de Türk devletleri demokrasiden uzak yöneticiler ve yönetimler tarafından idare edilmektedir. Orta Asya'da olduğu rivayet edilen Karkum Cumhuriyeti de savaştan sonra Batı yanlısı askerî sınıf tarafından yönetilmeye başlamıştır. Başlangıçta halka demokrasi vadedilmişse de Kantemel zaman içinde bir diktatöre dönüşmüştür. Ülkeyi demir yumruğuyla yönetir ve tamamen kendine bağlı bir bürokrasi ve siyaset sınıfı oluşturduğu gibi kendi oligarşisini de oluşturur. Kantemel ülkenin bütün kurumlarını ve yönetimini ele geçirmiştir. Ancak Kantemel'in zorba bir yönetici olmasına neden olan şey cahil ve tutucu halktır. Karkum halkında gerici, gelenekçi, tutucu eğilimler ağırlıklı olduğundan yönetici de zorunlu olarak diktatöre dönüşür.

Liderlik Reşat Nuri Güntekin tarafından kaleme alınmış bir piyes olan *Tanrı Dağı Ziyafeti*'nin başoyuncusu, Orta Asya'da hayali bir ülke olan Karkum Cumhuriyeti'nin diktatörüdür. Yetimhanede büyümüş olan Kantemel Asya hanları sülalesine mensup olduğuna dair sahte bir sicil çıkartarak saraya girmeyi başarır. Daha sonra Almanya'da eğitim alan Kantemel savaşın çıkmasıyla birlikte batılıların ordularında gönüllü asker olarak savaşır. Daha sonra Karkum'a demokrasi getirme vaadiyle imparatorla savaşan Kantemel düşmanını yenmeyi başarır. Düşmanını alt eder ve imparator soyunun Çin'e kaçmasını sağlar. Ancak ülkenin yönetimini ele geçiren Kantemel sözünü yerine getiremez. Zaman içinde kendisi de bir zorbaya dönüşür ve ülkenin yönetimi tamamen ele geçirir. Bürokratları ve siyasileri tamamen kendine bağımlı hale getirir. Kendi muhafız alayını oluşturur. Ülkenin oligarşisi de tamamen onun elindedir. Sahte bir seçim ve ihtilal tertipleyerek çevresindekilerin sadakatini sınar.

Açgözlülük Reşat Nuri Güntekin tarafından kaleme alınmış *Tanrı Dağı Ziyafeti* adlı piyeste işlenen izleklerden biri açgözlülüktür. Savaş yıllarında silah arkadaşlarıyla birlikte gerçekleştirmiş olduğu ihtilalle Karkum'un yönetimini ele geçirmiş olan Kantemel kendi kabinesini ve yönetici sınıfını oluşturmuştur. Hiçbir şeyleri olmayan bürokratlar, siyasiler ve askerler zaman içinde servet ve mülk edinmişlerdir. Pragmatik ve oportünist bürokratlar, siyasiler ve askerler diktatörün sağlamış olduğu imtiyazlardan mümkün olduğunca faydalanırlar. Ev, araba, bağ, bahçe ve mücevherlere sahip olan yönetici sınıf diktatöre tamamen bağımlı hale gelirler. Yurt dışındaki bankalarda hesapları vardır. Onun sağladığı imkânlardan faydalanmak için onun sürekli iktidarda kalması doğrultusunda çalışır ve daha da güçlenmesine hizmet ederler. Diktatör Kantemel'in çevresindeki yönetici sınıf büyük balıkların etrafında gezinen ve onları temizlemekle görevli olan küçük balıklara benzemektedirler. Kendi çıkarları ve imtiyazları için Kantemel'i adeta tanılaştırmışlardır.

Korku Reşat Nuri Güntekin'in 1954 yılında kaleme almış olduğu *Tanrı Dağı Ziyafeti* adlı dört perdelik komedi oyununda işlenen bir diğer izlek de korkudur. I. Dünya Savaşı'nı fırsata çevirerek

Karkum'un imparatorunu devirip yeni bir rejim ve yeni bir yönetim kurmuş olan Kantemel ülkeyi otuz yıl boyunca tek başına yönetmiş ve geçen zaman içinde gücünü konsolide ederek tanrı diktatör mertebesine yükselmiştir. Ancak bir gün halkın aydınlanıp bilinçleneceğinin farkında olan Diktatör Kantemel, ihtilalin otuzuncu yıl dönümünde imparatorun devrildiği av köşkünde bir ziyafet düzenler. Ziyafet sırasında sahte bir seçim ve ihtilal tertipleyerek kabinesinin sadakatini sınar. İsyancılar tarafından yakalanıp öldürülmekten korkan yöneticiler Kantemel ve mevcut rejimle ilgili ilk defa gerçek düşüncelerini dile getirirler. General Erhan av köşküne girdiğinde bazıları ona teslim olup onu övmeye başlar. Diktatör Kantemel adamlarına seçimi kazandıklarını ve ihtilalin düzmece olduğunu söyler. Ancak Diktatör Kantemel kabinesini bir gün gerçekten bir ihtilal olacağı konusunda uyarır ve bugün yaşananların bir prova olduğunu da ekler.

Kişi İncelemesi

Diktatör Kantemel (Açık/Asosyal/Sorumlu/Mantıklı)

Tanrı Dağı Ziyafeti adlı komedi oyununun başoyuncusu altmış yaşlarında olan ve ülkesini diktatörlükle yöneten Kantemel'dir. Yetimhanede büyümüş olan Kantemel daha sonra Kayhan'ın çıkarmış olduğu sahte soy sicilleriyle kendini Asya hanları sülalesindenmiş gibi göstermiş ve bu sayede saraya girmeyi başarmıştır. Saraya ayak öpmeye giden dört arkadaş ilerleyen yıllarda eğitim almaları için Avrupa'ya gönderilirler. Ancak savaşın patlak vermesiyle buldukları ülkelerin ordularına gönüllü asker olarak kaydolur ve daha sonra kendi ülkelerinde kendi rejimlerine karşı savaşır. Kantemel muhalif orduya liderlik eder ve imparatoru devirmeyi başarır. Demokratik bir rejim kurma vaadiyle ihtilal yapılmışsa da yeni yönetim zaman içinde bir diktatörlüğe dönüşmüştür. Kantemel kendine yabancılaşmış ve güçlendikçe yalnızlaşmıştır. Çevresindeki bürokrat sınıfının ve siyasilere yeni rejim ve kendisiyle ilgili gerçek düşüncelerini öğrenmek ister. "Güçlü, otoriter ve akıllı bir adam olan Diktatör, aynı zamanda nüktedandır da. Eserde vakanın iplerini elinde tutup, istediği yöne evirip çevirir" (Peker 2019, 251).

Güçlü Karkum'da gerçekleşen ihtilalin ardından ülkeyi tek başına otuz yıl boyunca yönetmiş olan Kantemel adeta tanrı lidere dönüşmüştür. Onun adına marşlar bestelenmiş ve şiirler yazılmıştır. Sürekli olarak övülüp kutsallaştırılır: "LAHUT – (...) «Sen güneşler güneşisin ey Kantemel,» «Sensiz gök bir karanlık uçurum olurdu.»" (Güntekin 1992, 105).

Korkulan Karkum Cumhuriyeti'ni otuz yıl boyunca tek başına yönetmiş olan Kantemel kendi bürokratik ve siyasi sınıfını oluşturmuştur. Emrindekiler ona biat etmek karşılığında çeşitli imtiyazlara sahip olurlar. Partiye yeni katılan zeki ve çalışkan gençlere Kantemel korkusu aşılanır: "Korku mu? Fakat ben daha korkacak yaşta değilim, askerliğimde Çin hudutları içinde üç kişi ile bir Çin karakolunu basmaya gittiğim için devletin en büyük madalyasını verdiniz. Siz bana ölümden değil sizden korkmayı öğrettiniz (...)" (Güntekin 1992, 165).

Saygın Kantemel gittiği her yerde maiyeti, muhafız alayı ve bando eşliğinde karşılanır. Ülkenin tek ve mutlak hâkimi olarak ona gittiği her yerde sonsuz saygı gösterilir. Protokol usulleri gittiği her yerde uygulanır ve etrafındakiler ona saygılarını göstermek için sıraya girerler: "Bir ses «ışıkları açın,» diye bağırır, yaverin tuttuğu el feneri aydınlığında Diktatör'ün prensesi elinden tutarak soldaki merdivenden çıkardığı görülür... Arkasından Ayel, Elçi, Parti Reisi, Başvekil ve ötekiler... Işıklar birdenbire yanar; terasın fenerlerle donanmış olduğu görülür" (Güntekin 1992, 138).

Kararlı Karkum Cumhuriyeti'nin mutlak efendisi olan Kantemel aklına koymuş olduğu şeylerin hiç vakit kaybedilmeden gerçekleştirilmesini ister. Çevresindekilere ve ülkenin kaderine yön verir: "KOMUTAN – (...) Ben sanıyorum ki mareşal kafasına koyduğu her iş gibi bunu da yıldırım süratiyle yapacak" (Güntekin 1992, 111).

Kutsal Savaş döneminde ülkeye demokrasi getirme vaadiyle ihtilal gerçekleştirmiş olan Kantemel ülkenin mutlak diktatörü haline gelmiş ve otuz yıl boyunca konumunu korumuştur. Bilhassa onun sağladığı zenginlikten ve imtiyazlardan faydalanmak isteyen maiyeti onu kutsallaştırır ve ona adeta tanrı gözüyle bakar: "DAHİLİYE NÂZIRI – (...) Onun en yakınları ve sevdikleriyiz. Kendimize onu tanrı yapmış insanlarız. Bu bakımdan ona ait bazı hakikatleri söylüyorum, bütün hakikatleri görmeğe mecburuz, bu bizim vazifemizdir" (Güntekin 1992, 114).

Zalim Diktatör her ne kadar nüktedan ve düşünceli bir kişiliğe sahip olsa da yeri geldiğinde acımasız olmayı bilir. Kendisine karşı gelenleri cezalandırmaktan hatta isyancıları idam ettirmekten

çekinmez: "DİKTATÖR – Babanın bugüne kadar kurşuna dizdiği adam kâfi. (Yalancı bir gazapla.) Hem böyle bir rezalet karşısında baba yok... Devlet reisi var, selâm al..." (Güntekin 1992, 120).

Yabancılaşan Adeta tanrı nitelikleri atfedilen bir diktatör gözüyle bakılan Kantemel kendine yabancılaşmıştır. Başlangıçtaki demokratik bir ülke kurma hayalinden uzaklaşmıştır. İktidardaki mevkiini sağlamlaştırdıkça insanlığına ve ideallerine yabancılaşmıştır. İnsanca bir iş yapmayı ve insanlarla normal bir şekilde iletişim kurmayı özlemiştir: "DİKTATÖR (Mahzun bir alayla gülerek.) – (...) Senin için söylemiyorum. Bunlar gerçekten fena değil o kadar susamışım ki insanca bir iş yapmağa" (Güntekin 1992, 124).

Oyunbaz Diktatör Kantemel, hem maiyetindekilerin samimiyetini sınamak hem de onları gelecekte gerçekleşmesi olası bir halk ihtilaline hazırlamak için bir oyun tezgahlar. Oynamış olduğu oyunla hem yakın çevresindekilerin samimiyetini sınar hem de onları gelecekte mutlaka gerçekleşecek olan halk ihtilaline hazırlar: "DİKTATÖR – Ördek avında size bir de komedi vadetmişim, millî tiyatro artistleri gelmediler, onu biz oynadık. Rejisörü, baş aktörü ben. Bilirsiniz ki diktatör icabında her şeydir, hatta rejisör ve aktör bile aktörleri (etrafına bakarak.) Dün gecedен yazıp teslim ettiğim uydurma telgrafları getiren Telsizciyi bir hıyanet rolü oynamaya razı etmek için çok zorluk çektim komutan" (Güntekin 1992, 174).

Ayel (Açık/Asosyal/Sorumsuz/Mantıklı-Duygusal)

Tanrı Dağı Ziyafeti adlı komedi oyunun en etkin ancak en az etkili isimlerinden olan Ayel Kantemel'in kızıdır. Annesini küçük yaşlarda kaybetmiştir ve ülkeyi yöneten babası da onunla ilgilenememiştir. Bundan dolayı Ayel hem annesiz hem de babasız büyümüştür. Eğitim alması için ABD'ye gönderilmiş olan Ayel demokratik bir rejimde büyümüştür. Amerikan kültürü ve terbiyesiyle büyüdüğünden gerçek demokrasinin ne demek olduğunu bilir ve düşüncelerini dile getirmekten asla çekinmez. Babasının etrafındaki yönetici sınıfın çıkarıcı, fırsatçı ve faydacı olduğunun farkında olduğundan onlarla sürekli alay eder. Yönetici sınıf Ayel'in söylemlerinden rahatsızlık duyar. Babası ülkenin en güçlü kişisi olduğundan ve varlık içinde büyüdüğünden şımarıktır. Telsizci'yle bir gönül ilişkisi yaşamışsa da babasının isteği üzerine Prens'in Washington Büyükelçisi olan oğlu Prens'le evlendirilecektir. Zira Kantemel, bir halk ihtilali olması durumunda kızının kaçıp başka bir ülkeye sığınabilmesini ister. Kendini demokrat sanan Ayel'in oyunun sonlarında aslında hiç de demokrat olmadığı anlaşılır.

Alaycı Diktatör Kantemel'in tek çocuğu olduğundan ve ABD'de eğitim almış olmasından dolayı kendini üstün görür ve babasının maiyetindekilerle daima alay eder. Alaycı tavrını herkese sergiler: "AYEL (İçeri girer girmez tavana ve duvarlara başını kaldırarak bir hayret ışıltı çalar.) – Dehşet; demek imparatorların huzurunda bulunuyoruz. Haşmetlileri selamlamak lazım... (Komik bir hürmetle imparator resimlerini selamlarken hâlâ ceketini giymeye uğraşan komutanı görür.) Oooo... Komutan da burada... (Elini komutana uzatarak.) Ne saadet: Komutan" (Güntekin 1992, 94).

Pervasız Ülkenin en güçlü kişisi babası olduğundan ve ABD'de eğitim almış olmasından dolayı oranın ahlakını ve kültürünü benimsemiş olduğundan düşüncelerine otosansür uygulamadan dile getirir. Ona göre mevcut rejimin imparatorluktan bir farkı yoktur: "AYEL (Sahte bir saflıkla.) – Biz o işi ancak otuz yıldan beri yapıyoruz... Fakat söz aramızda bizimkiler de ondan pek aşağı değil..." (Güntekin 1992, 96).

İğneleyici Evlenmek üzere olduğu Prens'in annesiyle de alay eder. Söylemleriyle onu iğneleyici bir üslupla eleştirir. Bir prensesin ülkenin çocuklarına öğretecek herhangi bir şey olamayacağını ima eder: "AYEL (Prens'e.) – (...) Çocuklara üstlerine dökmeden reçel yemeyi, reverans yapmayı nasıl öğretmeli, odaları nasıl süslemeli, yüzlerin tazeliğini nasıl muhafaza etmeli? Konferanslar, filmler vesairelerle bunları elbette öğrenecekler?" (Güntekin 1992, 98).

Eğitilmiş ABD'de eğitim almış olan Ayel çevresindekilere nazaran daha açık görüşlü bir görünüm sergiler. Karkum Cumhuriyeti'nde de ABD'nin terbiyesinin ve ahlakının halka aşılmasını istenmektedir: "KOMUTAN (Gülümseyerek.) – Hak ettin Ayel... Sen Amerika'da tahsil gördün. Biz de gerçi oranın terbiyesine ayak uydurmaya çalışıyoruz... Fakat Asya'nın göbeğinde bulunduğumuzu da arasına hatırlamak lâzım" (Güntekin 1992, 101).

Şımarık Ülkenin en güçlü kişisi babası olduğundan ve ABD'de eğitim almış olmasından dolayı şımarık bir kişiliğe sahiptir. Babasının çevresindeki dalkavuklarla sürekli alay eder: "KOMUTAN (Araya

girerek.) – (...) Yani şımarık büyüttük. Tepemize çıkardık, üstelik Amerika'ya da gönderdik. Amerikan terbiyesinin tam modeli, yani ağzında geleni söyleyecek... Hürriyet rejimi bu" (Güntekin 1992, 111).

Buyurgan Babasının gücünden faydalanarak başkalarına emir vermekten ve onlarla buyurgan bir üslupla konuşmaktan çekinmez: "AYEL (Bir parmak işaretiyle garson çağırır gibi.) – Buraya gelin. (Telsizci yine acele etmeden yaklaşır.) Ateş verin. Çakmağım yanmıyor" (Güntekin 1992, 116).

Öfkeli Ayel Telsizci'yle gönül ilişkisi yaşamıştır. Ancak babası tarafından Prens'in oğlu olan Prens'le evlendirilmek istenir. Bu duruma karşı tepkisiz kalan Telsizci'ye karşı öfkeli: "AYEL (Kendinden geçmiş.) – Alçak, küstah... (Telsizci'ye şiddetli bir tokat atar ve o anda diktatör soldaki merdiven başında görünür.)" (Güntekin 1992, 119).

Sadık Maiyetinin sadakatini sınamak amacıyla Kantemel uydurma bir halk ihtilali tertipler. Av köşkünün General Erhan tarafından basılacağına söylendiği sırada Ayel Kantemel'in arkasında durur ve onunla birlikte ölmeyi göze alır: "DİKTATÖR (Birdenbire.) – Ben Nemrut'un tarafına geçiyorum. AYEL (Ona sarılarak.) – Ben de baba" (Güntekin 1992, 171).

Komutan Mola (Kapalı/Sosyal/Sorumsuz/Duygusal)

Tanrı Dağı Ziyafeti adlı komedi oyununun başoyuncusu olan Diktatör Kantemel'in en sadık yardımcılarında biri Komutan Mola'dır. Kantemel'le birlikte yetimhanede büyümüş olan Mola, ilerleyen yıllarda çıkarmış oldukları sahte soy siciliyle saraya girmeyi başarmış ve ardından İngiltere'ye eğitim alması için gönderilmiştir. Savaş döneminde Karkum imparatorunun tahttan indirilmesi için ihtilal gerçekleştirecek olan Kantemel'in yanında yer alır. İhtilal başarılı olduğunda ülkenin diktatörü olan Kantemel'in muhafız alayının komutanı olur. Annesini kaybetmiş olan Ayel'e dadılık yapar. Muhafız alayının komutanı olmasından da anlaşılacağı üzere Kantemel'in en çok güvendiği kişidir. Diktatör olan Kantemel'in sağladığı servetten ve imtiyazlardan faydalanır. İçine zehir katılmış olması ihtimaline karşı Kantemel'in yemeklerini ilk yiyen o olur. Hatta rahatlığını kontrol etmek amacıyla onun yatağına yatan ilk kişi de o olur. İhtilalden önce hiçbir şeyi olmayan Komutan Mola Kantemel sayesinde bağ, bahçe, ev, araba ve nüfuz sahibi olur. Diktatör Kantemel'in kendi maiyetine oynadığı oyunda başrol oynar.

İtaatkâr Savaş yıllarında imparatora karşı Kantemel'in yanında mücadele etmiş olan Mola, yapmış olduğu fedakârlıklara rağmen bütün başarısının Kantemel'e ait olduğunu dile getirir: "Ayel – Siz imparatorları memleketten kovmak için bunca sıkıntı çektiniz, babamla beraber. Kılıcınızın hakkı... Komutan – Hayır zafer onundur. İnkılap onundur" (Güntekin 1992, 96).

Gerçekçi Komutan Mola oyundaki en iyi gözlemcidir. Olayları ve durumları nesnel bir şekilde tahlil edebilmektedir. Ayel'in demokrasi isteğini ve beklentisini anlar. Fakat toplumsal dinamiklerin henüz böylesi bir değişim için uygun olmadığını ifade eder: "Sen Amerika'da tahsil gördün. Biz de gerçi oranın terbiyesine ayak uydurmaya çalışıyoruz. Fakat Asya'nın göbeğinde bulunduğumuzu da ara sıra hatırlamak lazım" (Güntekin 1992, 101).

Sadık Komutan Mola koşullar ne olursa olsun daima Diktatör Kantemel'in yanındadır. Onun emirlerini ve arzularını hiç sorgulamadan yerine getirir. Kantemel'in en sadık ve en güvenilir adamıdır: "LAHUT – (...) Gönderirsin vali ile komutanı... "Yanlış olmuş seçim... Fesat karıştırmışlar muhalifler" dersin, sandıkların hepsini yakarlar" (Güntekin 1992, 145).

Opportunist Diktatör Kantemel'in en sadık ve en güvenilir adamı olan Komutan Mola, mevcut imkânlar ve imtiyazlardan en üst seviyede faydalanır. Hatta Kantemel'e ait şeylerden bile faydalanır. Onun yediği yemeği tadararak yemekte zehir olup olmadığını kontrol eder ve onun rahatı için yatacağı yatağı ilk olarak o dener: "Marş başlarken Komutan Mola, üniformasının sağ kolunu giymeye uğraşarak sağdaki kapıdan fırlamış fakat kalabalığı selam durumunda görünce çıplak kolu ile o da aynı vaziyeti almıştır" (Güntekin 1992, 93).

Anlayışlı Kantemel'in maiyetindeki bürokratlar ve siyasiler Ayel'in söylemlerinden rahatsız olurlar. Komutan Mola iki taraf arasında arabulucu görevi üstlenir. Ayel'e dadılık etmiş olan Mola onun sorunlarını ve sıkıntılarını anlar: "Ayel anasız büyüdü. E bir bakıma babasız da sayılır. Mareşal'in çocukla uğraşmaya vakti mi vardı? Yani şımarık büyüttük. Tepemize çıkardık, üstelik Amerika'ya da gönderdik" (Güntekin 1992, 111).

İtibarlı Diktatör Kantemel'in maiyetindeki en önemli isimlerden biri Komutan Mola'dır. Kantemel'in muhafız alayına komutanlık etmektedir. Onun en yakınındaki isimdir. Bundan dolayı Kantemel'den sonra gelen en nüfuzlu ve etkili isimdir: "Komutan başta, rejimin temel taşlarıdır. Başbuğun en yakın ve sadık arkadaşlarıdır" (Güntekin 1992, 111).

Pragmatik İhtilalden sonra kurulan yeni rejimin sağladığı imkânlardan ve imtiyazlardan en fazla faydalanan isimlerin başında gelir. Komutan Mola Diktatör Kantemel'den faydalanmaktan çekinmez. Karşılığında Komutan Mola ona sonuna kadar biat eder ve sadık kalır: "AYEL (Hafif bir istihza ile.) – Ona ne şüphe? Gerçi biraz baş, bahçe, apartman, araba, hanımlara inci boncuk oldu ama... Onun fedaileriyiz diye kuru hasır üstünde de oturacak değildik ya..." (Güntekin 1992, 96).

Yardımcı Diktatör tarafından tertiplenmiş olan uydurma halk ihtilalinde en önemli görevlerden birini üstlenir. Tezgahlanan oyunda oynamış olduğu rolle Kantemel'e yardımcı olur. Prenses'le Prens'in yurtdışına kaçmasına yardımcı olur. Böylece Kantemel'in onlara güvenemeyeceğini anlamasını sağlar: "KOMUTAN – (Gülerek.) – Alıkoymak kabil olmadı, o kadar korkmuşlar ki lâf anlayacak halde değillerdi. Zannedirim ki yarın pasaportlarını alıp memleketten de gidecekler" (Güntekin 1992, 175).

Kaynakça

Demir, Bilal. *Tiyatro Yazarı Olarak Reşat Nuri Güntekin*. Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul Üniversitesi, İstanbul: Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017.

Güntekin, Reşat Nuri. *Balıkesir Muhasebecisi - Tanrı Dağı Ziyafeti*. İstanbul: İnkılap Kitabevi Yayın Sanayi ve Ticaret AŞ, 1992.

Paliçko, Elif. «Reşat Nuri Güntekin'in Tanrı Dağı Ziyafeti Oyununda Toplumsal Eleştiri.» *Turkish Studies - Language*, no. 16(2) (202): 773-787.

Peker, Hacire. *Reşat Nuri Güntekin'in Tiyatro Oyunları Üzerine Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara: Gazi Üniversitesi, 2019.

Ekler

